

Розділ 1

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ПОЛІТОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

УДК 321.01

**Є. В. ПЕРЕГУДА
О. Д. ІВАШКО**

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ЯК МЕХАНІЗМ СИМВОЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ (КЕЙС МУРАЛІЗМУ У ПОСТРЕВОЛЮЦІЙНІЙ УКРАЇНІ)

Поширення муралізму після Революції Гідності та тематика муралів дають змогу розглядати муралізм як суспільно-політичне явище. Автор ґрунтується на сучасних концепціях символічної політики. Поширення візуальних засобів зумовлюється, з одного боку, їх більшою ефективністю порівняно з семантичними, з іншого – активізацією громадянського суспільства та зростанням національної ідентичності. Але розчарування суспільства у владі, економічна криза та координація розвитку муралізму з розвитком міст зумовили посилення політичного контролю над муралізмом.

Ключові слова: символ, символічна політика, візуалізація, муралізм, громадянське суспільство, влада, еліти.

© ПЕРЕГУДА Євген Вікторович – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичних наук Київського національного університету будівництва і архітектури

© ІВАШКО Олександр Дмитрович – студент архітектурного факультету Київського національного університету будівництва і архітектури

Перегуда Е., Ивашко О. Визуализация как механизм символической политики (кейс мурализма в постреволюционной Украине)

Распространение мурализма после Революции Достоинства и тематика муралов позволяют рассматривать мурализм как общественно-политическое явление. Автор базируется на современных концепциях символической политики. Распространение ее визуальных средств обусловлено, с одной стороны, их большей эффективностью по сравнению с семантическими, с другой – активизацией гражданского общества, ростом национальной идентичности. Но разочарование общества во власти, экономический кризис и координация развития мурализма с развитием городов обусловили усиление политического контроля над мурализмом.

Ключевые слова: символ, символическая политика, визуализация, мурализм, гражданское общество, власть, элиты.

Pereguda Evgen, Ivashko Oleksandr. Visualization as the mechanism of the symbolic politics (the case of muralism in postrevolutionary Ukraine)

The spreading of muralism after the Revolution of Dignity and the themes of murals made to consider muralism as a socio-political phenomenon. The author is based on modern concepts of symbolic politics. The spreading of its visual methods is due, on the one hand, on the more efficiency compared to the semantic, on other – the activation of civil society, the growth of national identity. But the growth of disappointment in the government, the economic crisis and the coordination of the development of muralism with the development of the cities led to a strengthening of political control over muralism.

Key words: symbol, symbolic politics, visualization, muralism, civil society, power, elites.

Термін муралізм походить від ісп. mural (стіна) і означає «настінний живопис». Мурали – це багатокольорові, значні за площею малюнки, що відтворюють соціальні або фантазійні сюжети, містять підписи чи зображення осібних літер¹. Після Революції Гідності муралізм набув значного поширення, що дає змогу розглядати його як суспільно-політичне явище. Цьому сприяє й тематика муралів.

Муралізм як політичне явище слід аналізувати, відштовхуючись від концепцій символічної політики. Дослідженню символічного у суспільстві присвячені праці Р. Барта, П. Бергера, Г. Блумера, Ж. Бодрійяра, П. Бурдьє, Ж. Дельоза, М. Еліаде, Е. Кассіра, Г. Ласуела, О. Лосєва, Т. Лукмана, М. Мамардашвілі, Ч. Тейлора, Е. Фрома, М. Фуко, Ю. Хабермаса. З 1960-тих років з'явилися термін «символічна політика» та перші її концепції – П. Бурдьє, М. Едельмана, Т. Мейера, Д. Мосса, У. Сарцинеллі, С. Поцелуєва,

О. Малінової. В Україні її вивчали В. Бушанський, Л. Климанська, В. Полянська, міфологічні її аспекти – В. Бебик, М. Головатий, М. Розумний, Ю. Шайгородський, комунікаційні технології, маніпулювання свідомістю – О. Зернецька, Ю. Левенець, В. Осовський, В. Петрик, Г. Почепцов, Д. Яковлев. Іншим аспектам символічної політики – її механізмам, символічним ресурсам влади тощо – в останні роки були присвячені праці А. Акайомової, М. Бутиріної, І. Дебенка, Л. Зубрицької, Г. Ільтьо, С. Лазарева, О. Михайлюк, П. Олещука, Ю. Прокопчука, О. Славіної.

Символ – це «спосіб організації репертуара того, що пізнається, у смисли, як основа механізму осягнення соціальної реальності, а відтак соціальної поведінки»². В контексті цієї статті слід відзначити інтеграційний потенціал символів, які «уможливлюють об'єднання там, де суто матеріальні інтереси можуть розмежувати людей»³. Це досягається через формування «емоційного консенсусу» (формула С. Поцелуєва), стимулювання символічної політичної участі, протидію політичному опоненту, у боротьбі з яким символи здатні відіграти значну роль.

Символічна політика визначається як «діяльність політичних акторів, спрямована на виробництво та просування/навіювання як домінуючих певних способів інтерпретації соціальної реальності»⁴. Відтак символічна влада є владою «конструювати реальність»⁵, стверджувати або змінювати світобачення і, таким чином, впливати на світ.

Поширення символічної політики пов'язане з демократизацією політики, втратою державою монополії на конструювання реальності, перетворенням політики на простір символічної конкурентної боротьби між індивідуальними та колективними політичними агентами за конструювання, навіювання та визнання як легітимних певних понять, уявлень та поглядів⁶.

У науці активно вивчаються механізми символічної політики. О. Славіна визначає його як «комплекс взаємопов'язаних заходів впливу на політико-дискурсивний простір: генерування політичного символу, створення контекстного поля символу, розгорнення політичного символу в комунікаційному просторі»⁷. Інструментами символізації, на її думку, є міфологізація, ідеологізація, метафоризація, театралізація, ритуалізація.

Символічна політика не обмежується дискурсом. Значне місце у ній мають невербальні засоби, зокрема й стріт-арт (вуличне мистецтво). На думку С. Поцелуєва, сучасний її етап відрізняється якраз тим, що особливої ролі набуває візуальна інформація, яка змінює академічно-книжковий дискурс на мозаїчно-іконографічну образність, раціональне «умовляння» – на рекламну «спокусу», що підвищує попит на символічну політику⁸.

Поширення візуальних засобів пов'язане з більшою їх ефективністю, що зумовлено естетичними можливостями, більшою стійкістю емоційних станів, які вони викликають у реципієнтів, ніж семантична інформація⁹, самою специфікою політичних переконань, які, на думку дослідників, базуються не на фактах та раціональних аргументах, а на сприйнятті колективного досвіду, цінностей, значень. Тому дослідники доходять висновку, що символічна політика власне є засобом візуалізації політичних розходжень, а Т. Мейер запроваджує термін «естетичне насильство»¹⁰.

Отже, візуалізація як механізм символічної політики досліджувалася у науці, але переважно у контексті телебачення, використання кольорів як символів політичних сил тощо. Натомість потенціал образотворчого мистецтва у цій сфері майже не вивчався. Виключення становлять, зокрема, праця Г. Цуканової, але вона присвячена стріт-арту як соціальній рекламі, та окремі ідеї інших дослідників (А. Акайомова виокремлює семантичні шари у тлумаченнях графічних символів¹¹).

Але перш ніж перейти до аналізу муралізму, звернемо увагу ще на одну проблему – суб'єкта символічної політики. На думку П. Бурдьє, символічні системи виконують функцію шляхом «легітимації панування (символічного насильства), підтримуючи відносини сили, які їх створюють»¹². О. Малінова називає державу ключовим гравцем символічної політики¹³. Багато й інших вчених відстоюють погляд, що механізми символічної політики використовує саме влада. Це стосується й того випадку, коли до цього вдаються опозиційні партії. Адже різниця між владними та опозиційними елітами з точки зору відносин з суспільством непринципова. Метою обох є символічна політична участь громадян, але У. Сарцинеллі, наприклад, вважає її ілюзією, насправді ж символічна політика сприяє відчуженню громадян.

Але деякі дослідники звертають увагу, що суб'єктами символічної політики можуть бути не лише еліти. М. Едельман припускає, що серед них є й групи громадянського суспільства. Т. Мейер виокремлює три варіанти символічної політики: «зверху», «знизу» та «зверху й знизу одночасно»¹⁴. Символічну політику «знизу» він зводить до протестної політики, до демонстративного порушення норм, які нав'язує влада. На думку Ш. Ейзенштадта, настрої протесту піддають сумніву символічні коди та орієнтації, які найбільшою мірою інституціоналізовані¹⁵.

Це змушує звернути увагу на роль символічної політики в часи суспільних трансформацій. На думку І. Дебенка, шляхом символізування здійснюється делегітимація формальних інституцій, закладається у суспільну свідомість бажаний інституційний порядок¹⁶. В рамках останнього завдання важлива роль символічної політики у консолідації суспільства навколо нового курсу. Ролі символічної політики, зокрема її візуалізації, у революціях сприяє й те, що візуальні її засоби, в першу чергу образотворчі, насамперед спрямовані на молодь¹⁷, найбільш революційну групу.

Приступаючи до аналізу муралізму, звернемо увагу на його співвідношення з архітектурною суперграфікою та графіті. Зближує суперграфік та стріт-арт масовість глядача. Відмінності полягають у виконанні муралів на одній площині, а суперграфіки – на кількох, які розбиті архітектурними елементами. Тому перед архітектором стоїть завдання композиційної цілісності, а муралісти мислять категорією одного об'єкта. Муралізм є також абстрактнішим напрямом, в якому широко застосовується прихований зміст. Крім того, розписи стріт-арту не такі довготривалі, адже вони існують незалежно від архітектури.

До графіті муралізм близький за технікою і манерою виконання. Хоча нині поширені аерозольні балони, твори можуть виконуватись й мозаїкою, керамікою. На відміну від графіті, муралізм використовує лише портретні зображення, абстракції, візерунки і сюжети.

Якщо графіті, як вважають, народилося як стихійне вуличне мистецтво в бідних кварталах Нью-Йорка, то монументальний живопис – у Мексиці у 1920-ті роки¹⁸ завдяки славетному поколінню тамтешніх митців Д. Сікейроса, Д. Рівери та ін. Вони розглядали муралізм як засіб протесту, збурення народу на революцію¹⁹. Схоже

оцінюють стріт-арт й нині – як протест індивіда проти правил, які нав'язує суспільство та в яких проявляються тенденції втрати особистості²⁰. Характерні назва одного з напрямів стріт-арту в США – «живопис дії»²¹ - та гасло одного з фестивалів в Україні: «Мистецтво – наша зброя»²². Свою роль стріт-арт відіграв у революційних подіях у Франції в 1968 р. (рух «Вулиці без кордонів»), які змінили як країну, стимулювали прихід цінностей лібералізму та толерантності, так і ставлення до стріт-арту, який став розглядатися як служіння суспільству.

В Україні оформлення стін розписами відоме вже кілька століть, зокрема у селі Петриківка²³. Поширене була монументальне мистецтво в УРСР. Тодішні розписи та мозаїки оспівували партію, дружбу народів, перемогу у війні, щасливе дитинство, боротьбу за мир. Лібералізація призвела до нового етапу стріт-арту. В роки незалежності виникали об'єднання художників, проводились фестивалі (вже кілька років проходять міжнародні фестивалі *Muralissimo*, *Respublica*, «арТЕРвізія»), українські митці отримали визнання за кордоном²⁴, а іноземні – працювали в Україні. Влада прагнула контролювати цей процес, що іноді призводило до конфліктів (конфлікт 2013 р. між «Мистецьким арсеналом» та В. Кузнецовим щодо картини останнього «Коліївщина : Страшний суд»²⁵). Але особливий сплеск муралізму стався після Революції Гідності, яку ознаменувала стрімка активізація громадянського суспільства.

Новий етап значно відрізнявся від інших. Символічно-естетичними формами політичного контролю над створенням муралів, спрямованих на формування національної ідентичності стали зображення героїв Революції Гідності (героїв «Небесної Сотні»), історичних діячів-апологетів національної ідеї (М. Грушевського, Л. Українки та ін.), національних символів (вишиванки, віночки), кольорові гами, які викликали асоціації з нацією (синьо-жовтий, червоно-чорний) та поєднувались з абстрактними персонажами, казкові та фантастичні сюжети, які символізували прагнення України до волі. Знайшла відображення тема російської агресії, іноді – у казкових сюжетах із козаками чи фантастичними істотами у вишиванках і шароварах, які розрubaють дракона.

Розвиток муралізму свідчив про відмінності тенденцій в українському і європейському суспільстві. Якщо останнє прагнуло гло-

бальних тенденцій, а мультикультуралізм у стріт-арті домінував, то Україна – відродження національної ідентичності, натомість мультикультуралізм нині представлений слабко, хіба що на рівні презентації окремих регіональних ідентичностей, але вони явно поступаються темі національного будівництва. Частково це пояснюється тим, що в контексті формування нації влада сприйняла ту її модель, яку відстоюють політики одного з регіонів²⁶.

Ще однією рисою етапу стало зростання ролі закордонних митців. До України приїхали багато відомих райтерів, захоплених революцією. Це сприяло поширенню іноземних мистецьких тенденцій. У свою чергу багато виконаних іноземцями муралів надихали українські традиції. Так, француз Remed (Г. Албі) джерелом свого натхнення вважає київську скульптуру Батьківщини-матері. Австралієць Г. ван Хелтен створив мурал «Конвалія» з зображенням Лесі Українки, на що його надихнув її однойменний вірш, та 43-метровий мурал «Дівчина з вишиванкою» на бул. Дружби народів, на який, за свідченням художника, його надихала краса українських дівчат. Автором портрета С. Нігояна був художник з Португалії Vhils (О. Фарто). Закордонні митці працюють й у інших містах України²⁷.

У свою чергу українські райтери теж пропагують Україну. Гео Лерос керує проектом CityArt, який покликаний привернути увагу світу до України шляхом запрошення художників і створення туристичного маршруту з оглядом відомих муралів та узгоджений з міською владою. Водночас у Києві продовжують з'являтися й стихійні твори. У Львові поширене й стихійне, й легальне мистецтво. Ініціаторами легальних муралів є арт-групи і неурядові організації (арт-група Kickit, Інститут суспільних ініціатив, Інститут міста), які запрошують художників, відбирають роботи, узгоджують їх з владою. У Тернополі фасади прикрашались в рамках фестивалю «арТЕРвізія», до якого запрошували художників з Одеси, Луцька і Німеччини. Крім згаданих, існують сотні інших об'єднань, які поширюють позитивну інформацію про муралізм, сприяють естетичній освіті громадян, встановленню міжнародних контактів, опануванню нових технологій. Завдяки фестивалю Respublica Кам'янець-Подільський брав участь у проекті Google Street Art Project.

Але не усі райтери суб'єктивно орієнтовані на політичну дію. Так, гаслом райтерів з Мелітополя є: «Мир ярче! Город чище! Люди

добрее»²⁸, а відома київська група *Interesni kazki*, відома муралами на казкові сюжети, метою вважає «позитивний вплив на людину»²⁹. Особливо «неполітичні» мурали стали поширюватися по мірі поступового розчарування суспільства у діяльності нової влади. Але це не означає, що така ідеологія не містить політичного підтексту. Так, київський мер закликає муралістів активізуватись, зробити місто комфортнішим, очевидно, сподіваючись, що це позитивно вплине на ставлення мешканців до влади. Посилити контроль над райтерами прагнуть владні структури й у інших містах, міські організації партій. Активною в цьому є влада Вінниці³⁰, Одеси³¹ та ін. Еліти організують конкурси, фестивалі, займаються пошуком спонсорів.

Отже, закономірне розчарування у наслідках революції призвело до нових тенденцій у муралізмі, посилення контролю з боку еліт над тією частиною суспільства, яка є суб'єктом його розвитку, зростання формально деполітизованої тематики, збільшення замовних муралів та переходу вуличного мистецтва у виставкові зали. Крім того, в Україні, як й за кордоном, потроху поширюється антиестетика та сюрреалізм, що є свідченням кризових явищ, втрати ідеалів і депресивних тенденцій. Другою причиною, яка стимулювала ці процеси, стала економічна криза. Муралізм є коштовною справою, що полегшує політичний контроль над ним. Формами політичного контролю є: пряме замовлення та фінансування, зокрема у формі конкурсів; фінансування через громадські установи (наприклад, навчальні заклади), фестивалі; суспільно-політичні орієнтації виконавців муралів.

Про увагу політиків до муралізму свідчить й ще один цікавий факт. У деяких випадках ініціаторами муралів є добровольчі батальйони. У полку «Азов» є спецвідділ, який займається цим. Так з'явився, мурал пам'яті героїв Крут на фасаді колишньої харківської мукомельної фабрики.

Координація між активістами муралізму та владою має об'єктивне підґрунтя. Він впливає на архітектурний, соціально-політичний розвиток міст. При цьому мають враховуватись інтереси різних соціальних груп. Порівняно з мистецтвом радянського періоду, яке було під контролем, у сучасних розписах особливості містобудування, стиль та призначення будівель найчастіше не враховуються. Тому координація розвитку міст в цілому та муралізму необхідна. Але є загроза, що за нинішніх економічних (криза) та політичних (авторитарні

загрози) умов «кодіфікація» негативно вплине на муралізм, стримуватиме його демократичні та мультикультуральні тенденції. Пов'язане це, зокрема, з паралічем опозиції, тиском влади на неї.

Тому дослідники у своїх рекомендаціях обмежуються розпливчастими пропозиціями щодо діалогу між владою та райтерами³², а цілі діалогу не завжди чітко визначають. Хоча інституціоналізація могла б бути вигідною художникам. Адже вони зіштовхуються з волюнтаризмом влади при видачі дозволів, спробою її регулювати статуси райтерів, виходячи з політико-корпоративних мотивів. Але інституціоналізація сама не вирішить усіх проблем, тому виникає потреба посилення комунікації між райтерськими структурами, між ними та органами самоорганізації населення, зокрема в контексті децентралізації управління житлово-комунальним господарством.

1. Цуканова Г. Сучасне вуличне графіті як форма соціальної реклами [Електронний ресурс] / Г. Цуканова // Український науковий журнал «Освіта регіону». – 2013. – № 1. – Режим доступу : <http://social-science.com.ua/article/1010>. **2. Edelman M.** Politics as symbolic action. Mass arousal and quiescence / Edelman M. – Chicago : Markham publishing company, 1971. – P. 33-35. **3. Стоун Д.** Парадокс політики. Мистецтво ухвалення політичних рішень / Стоун Д. – К. : Видавничий дім «Альтернативи», 2000. – 304 с. **4. Малинова О. Ю.** Тема прошлого в риторике президентов России [Електронний ресурс] / О. Ю. Малинова // Pro et Contra. – 2011. – Т. 15, № 3–4. – С. 106–122. – Режим доступу : carnegieendowment.org/files/ProetContra_52_106-122.pdf. **5. Bourdieu P.** Sur le pouvoir symbolique / P. Bourdieu // Annales. Economic. Societe. Civilisations. – 1977. – № 3. – P. 407. **6. Бурдьє П.** Социология политики / Бурдьє П. — М. : Социологос, 1993. — С. 92. **7. Славіна О. В.** Символізація політичної реальності : трансформація концептуального дискурсу : дис... канд. політ. наук ; 23.00.01 – теорія та історія політичної науки / Славіна О.В. ; Дніпропетровський нац. ун-т ім. Олеся Гончара. – Дніпропетровськ, 2015. С. 204. **8. Поцелуєв С. П.** Символическая политика: констелляция понятий для подхода к проблеме / С. П. Поцелуєв // Полис. – 1999. – № 5. – С. 63. **9. Moles A.** Information Theory and Esthetic Perception / Moles A. – Urbana : University of Illinois Press, 1968. – P. 131. **10. Meyer T.** Die Transformation des Politischen / Meyer T. – Frankfurt/Main, 1994. – S. 174. **11. Акайомова А.** Невербальні знаки в політичній семіотичі / А. Акайомова // Політичний менеджмент. – 2010. – № 5. – С. 35. **12. Bourdieu P.** Op. cit. – P. 409. **13. Малинова О. Ю.** Символическая политика и конструирование макрополитической идентичности в постсоветской России / О. Ю. Малинова // Полис. – 2010. – №2. – С. 92. **14. Meyer T.** Op. cit. – S. 177. **15. Eisenstadt S. N.** Symbolic Structures and Social Dynamics. With Special Reference to Studies of Modernization / S. N. Eisenstadt // S. N. Eisenstadt, I. Rossi (ed.).

- Structural Sociology. – New York : Columbia University Press, 1982. – P. 170.
- 16.** *Дебенко І.* Символізація політики та інституційна трансформація суспільства [Електронний ресурс] / І. Дебенко. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/13_EISN_2012/Politologia/3_109499.doc.htm.
- 17.** *Цуканова Г.* Цит. праця.
- 18.** *Варгас Кальсада Х.* Монументальная живопись Мексики (Древние индейские цивилизации, Испанская конкиста, Мурализм XX столетия) : автореф. дисс. на соискание научн. степени канд. искусствоведения : 17.00.05 / [Електронний ресурс] / Х. Варгас Кальсада. – М. , 1991. – Режим доступу : <http://ch-loveknauka.com/monumentalnaya-zhivopis-meksiki-drevnie-indeyskie-tsvivilizatsii-ispanskaya-konkista-muralizm-xx-stoletiya-1>.
- 19.** *Полевой В. М.* Двадцатый век. Изобразительное искусство и архитектура народов мира / Полевой В.М. – М. : Советский художник, 1989. – С. 201.
- 20.** *Hundertmark С.* The art of rebellion: world of streetart / Hundertmark С. – Gingko Press, 2003. – 143 p.
- 21.** *Rosenberg H.* The American Action Painters / H. Rosenberg // Reading Abstract Expressionism. Context and Critique / ed. by G. Landau Ellen. – Yale : University Press, 2005. – P. 720.
- 22.** *Respublica Festival* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.google.com/culturalinstitute/u/0/exhibit/gQoTJdRC?projectId=street-art&hl=uk>.
- 23.** *Муралізм по-петриківськи* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://petrykivkarpaint.livejournal.com/29941.html>.
- 24.** *Українські муралісти виходять в лідери мирового стрит-арта* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://korrespondent.net/showbiz/1376623-korrespondent-ukrainkie-muralisty-vyhodyat-v-lidery-mirovogo-strit-arta>.
- 25.** *Володимир Кузнецов:* «Продажні священники, які мучаться у пеклі – один з класичних сюжетів на іконах - УКР МУРАЛІЗМ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukr-muralism.livejournal.com/>
- 26.** *Порошенко П.* Галичани – основа державності України : Виступ Президента України на засіданні Кабінету Міністрів України 11 лютого 2015 р. [Електронний ресурс] / П. Порошенко. – Режим доступу : <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3478122-poroshenko-halychany-osnova-derzhavnosti-ukrainy>.
- 27.** Центр Вінниці прикрашає велетенське графіті чеських художників [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vinnitsa.info/news/tsentr-vinnitsi-prikrashaye-veletenske-grafiticheskikh-hudozhnikov.html>.
- 28.** *PEOPLE.ua* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://vk.com/public72651019>.
- 29.** *УКР МУРАЛІЗМ* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://parasol-studio.com/uk/visualkaintervju/76-ukr-muralism.html>.
- 30.** *Переможці конкурсу VIN-ART-CITY* : сайт Вінницької міської ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://playday.vmr.gov.ua/Lists/VinArtCityList/CompactMode.aspx>.
- 31.** *В Одессе закончено восстановление дома Бабеля, на стенах появились муралы* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mayak.org.ua/news/in-odessa-finished-the-restoration-of-the-house-of-babel-on-walls-there-were-murals-photo/>.
- 32.** *Цуканова Г.* Цит. праця.

Pereguda Evgen, Ivashko Oleksandr. Visualization as the mechanism of the symbolic politics (the case of muralism in postrevolutionary Ukraine)

Muralism means «wall painting». As a socio-political phenomenon it should be analyzed using the concepts of symbolic politics. Symbolic power is the power to construct reality, affirm or modify outlook (P. Bourdieu). Symbolic policy stimulates the symbolic political participation through the creation of «emotional consensus» (S. Potseluyev's formula).

Many researchers believe that symbolic politics is the tool of legitimation of power and contributes to the alienation of citizens from politics. But M. Edelman suggested that civil society groups are the subjects of symbolic politics too and T. Meyer highlights the symbolic politics «from below» as a tool of political protest.

Symbolic politics played a great role in the period of social transformation. It is used by the revolutionary forces to delegitimize the previous political regime and to consolidate the society around a new course.

Symbolic politics is not limited to discourse. Currently the great role is played by the visual tools of symbolic politics. Their spreading is due not only to the development of technologies, but also to greater efficiency of visual tools because of the aesthetic opportunities and also because the political persuasions are based not only on rationalization, but on communion to collective values.

Until recently visualization as a mechanism of symbolic politics was studied primarily in the context of television, party symbols' colors. The political potential of fine art have been studied insufficiently.

The explosion of muralism occurred in Ukraine after the Revolution of Dignity. This is due to the explosion of civil society, accelerating of the formation of national identity, mass arrival of foreign painters to Ukraine. Symbolic and aesthetic forms of political control over muralism included the images of heroes of revolution and counter-terrorist operation, historical leaders of the national movement, national symbols etc.

The economic crisis and the disappointment in the outcomes of the revolution led to new trends, including increased control of elites over muralism, spreading of the formally depoliticized subjects of murals, transition of street art to exhibit space. Also surrealism is spreading that is evidence of the crisis.

There are such forms of elites' control over muralism as a direct funding, custom of the painting, organization of the competitions and festivals, financing through public institutions, social and political orientation of painters. Also the power is defining the statuses of the painters which are based on the political interests.

The coordination between the painters and the power, including local authorities, has an objective basis because muralism affects upon the development of the cities and it should consider the interests of different social groups. In addition, institutionalization of street art could be fruitful for the painters because it would reduce the level of voluntarism in issuing permissions and so on. But there is a danger that under the current economic and political condi-

tions the «codification» of muralism can restrain its democratic and multicultural tendencies. Therefore there is a need to strengthen communication among painters' organizations and between them and local community organizations.

Key words: symbol, symbolic politics, visualization, muralism, civil society, power, elites.